

Ringmærkning og miljøundersøgelser af Vandrefalk i Danmark

Feltrapport 2012

Knud Falk & Søren Møller

for

Ringmærkningscentralen, Zoologisk Museum, Statens Naturhistoriske Museum

Indhold

1. Baggrund	1
2. Feltarbejde 2012	1
2.1. Metoder og resultater	2
2.2. Redebesøg	2
2.3. Foreløbige observationer	4
2.3.1. Ynglesucces og fænologi	4
3. Konklusioner	5
4. Oplysning og mediedækning	6
5. Tak	6
Annex I. Artscaretaker-rapport 2012	7

1. Baggrund

Da Vandrefalken er genindvandret som ynglefugl i Danmark¹ har Zoologisk Museum med tilladelse fra Naturstyrelsen² fra 2009 indledt ringmærkning og basale undersøgelser af den danske bestand, og på basis af erfaringer fra pilotåret 2009 har Naturstyrelsen givet tilladelse til mærkning i efterfølgende år. Formålene med mærkning og undersøgelserne er beskrevet i Zoologisk Museums projektbeskrivelse, og resumeret i feltrapportene for 2009, 2010 og 2011.

2. Feltarbejde 2012

Efter en dårlig sæson i 2011 med kun to ungeproducerende par, var 2012 det hidtil bedste år med mindst 5 producerende par, hvor alle unger blev ringmærket. Dertil er yderligere nogle mulige ynglepar, og helt op til 10-12 stedfaste par i alt.³

DOFs frivillige observatører har fulgt parrenes adfærd og identificeret det præcise redested og klækketidspunkt, hvilket har været afgørende for optimal planlægning af ringmærkningsbesøg. Endvidere sørgede DOF's Caretakere, Skovriderne fra

¹ Se Andreasen, N.P. (2008): Genindvandring af Vandrefalken Falco peregrinus som dansk ynglefugl. DOFT 102, 309-318.

² http://www.naturstyrelsen.dk/Nyheder/Nyhedsarkiv/ArkivSNS/April2009/nyhedsbrev_030409.htm

³

http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/Artsleksikon/Dyr/Fugle/Rovfugle/Vandrefalk/Vandrefalk_dagbog_2012.htm

respektive skovdistrikter samt Stevns Naturcenter for tilladelse/dispensation til klatring ved rederne.

2.1. Metoder og resultater

2.2. Redebesøg

Redebesøg (omtrentlig forstyrrelsesperiode) ved de fem lokaliteter foregik:

Stevns, SK1 ⁴	24 maj kl. 9:50 - 11:20
Møn, MK1	24 maj kl 13:40 - 14:35
Bornholm, BH2	25 maj kl. 15:45 - 16:55
Bornholm, BH1	25 maj kl. 16:23 - 17:27
Møn, MK3	5 juni kl. 12:45 – 14:10

Vejret var alle dage/tidspunkter yderst gunstigt, om end der var varm sol i reden ved Stevns og Slotslyngen ved afslutningen af mærkningen.

Deltagere: Klatring og ringmærkning blev i alle tilfælde foretaget af ZMs ringmærkere; DOF's Caretaker for Vandrefalk medvirkede alle steder.

Ved begge reder på Møn blev ungerne ved redebesøget overført til en transportpose med adskilte rum til hver unge og firet op til håndtering. Ved mærkningen 24/5 overværede alle 4 observatører (DOFs caretaker samt 2 repræsentanter fra Naturstyrelsen) mærkningen fra nogle meters afstand, og den 5/6 deltog kun DOFs Caretaker. I de øvrige tilfælde foregik hele processen på redehylden, dvs. kun klatrer/mærker selv var i nærheden af ungerne. Kun ZMs autoriserede mærkere håndterede ungerne, som blev:

- ringmærket med farvering på venstre tarse (farvekode koordineret med Sverige/Tyskland) og stålring fra Zoologisk Museum på højre tarse (se tabel 1),
- aldersbestemt jf.foto-katalog (Clum et al. 1996)⁵.
- vejjet og kønsbestemt
- gennemsøgt for ektoparasitter.

I reden blev:

- redehylden fotograferet og beskrevet
- samlet små stumper af skallerne fra de klækkede æg til måling af skaltykkelse (indikator for belastning af klassiske pesticidrester); på Stevns var redeskabet dog gemt under store, løse sten, så reden ikke kunne gennemsøges for skaller.
- golde æg indsamlet (efter der i år var givet tilladelse fra Naturstyrelsen via Zoologisk Museum) – kun 1 stk fra Stevns, som overføres til ZMs arkiver.
- noteret bytterester.

I 2012 er den aftalte ringkombination for Danmark: stor (ca 2,5 cm høj) **lilla ring på venstre ben** med to bogstaver over hinanden, og en smal, **blank stålring (standard ZM) på højre ben**. Ringnumre er indsendt til Zoologisk Museums database, men er udeladt i denne rapport for ikke at risikere at påvirke objektiviteten af fremtidige aflæsninger af mærkede falke.

⁴ Se nummerering i Caretakerrapport, Annex I

⁵ Clum, N., Harrity, P. & Weck, H. 1996. Aging young Peregrines. Pp 37-63 i Cade, T.J., Ender-son, J.H. & Linthicum, J. (eds): Guide to Management of Peregrine Falcons at the Eyrie. The Peregrine Fund.

Tabel 1: Data for ringmærkede unger af vandrefalk i Danmark, 2012

Unge No.	Dato	Sted	Vægt (g)	Alder (dage)	Køn M / F	Parasit-check?
A	24-05	Stevns	728	28	M	
B	24-05	Stevns	696	28	M	x
C	24-05	Møn, Maglev.	756	20	F	x
D	24-05	Møn, Maglev	802	22	F	x
E	24-05	Møn, Maglev	812	23	M?	x
F	25-05	Bornholm, Slots.	656	28	M	
G	25-05	Bornholm, Slots.	972	28	F	
H	25-05	Bornholm, Slots.	720	21	F	
I	25-05	Bornholm, Slots.	672	28	M	
J	25-05	Bornholm, Vang	602	25	M	
K	05-06	Møn, Stubber.	552	17	M?	x
L	05-06	Møn, Stubber.	574	20	M	x

Mærkning på Bornholm, Slotslyngen. Foto Mogens Kofod, DOF Bornholm

2.3. Foreløbige observationer

2.3.1. Ynglesucces og fænologi

De fem succesfulde ynglepar producerede 2,4 unger/succesfuldt par, hvilket er normalt for Skandinavien: I 2002-2007 var gennemsnittet for de danske par 2,8 unger/succesfuldt par⁶, og gennemsnittet for svenske falke har svinget omkring 2,4 unger/succesfuldt par (max. 2,8) i perioden 2000-2006.⁷

⁶ Andreassen, N.P. (2008): Genindvandring af Vandrefalken *Falco peregrinus* som dansk ynglefugl. DOFT 102, 309-318.

⁷ Lindberg, P. 2003: Åtgärdsprogram för bevarande av pilgrimsfalk. Naturvårdsverket.

Ved redebesøgene blev der fundet et enkelt ikke-klækket æg i reden på Stevns; ægget var besynderligt nok helt tomt og let, men ikke synligt beskadiget. Skallen blev indsamlet og overdraget til Zoologisk Museums samling jf. tilladelse fra ZM.

Ungerne på Storeklint, Møn, var godt beskyttede.
Foto Søren Møller

Østtysk moderfugl ved Vang, Bornholm; nogle af de danske unger vil forhåbentlig snart registreres som ynglefugle – i Danmark eller nabolande. *Foto Carsten Andersen, DOF Bornholm*

3. Konklusioner

- Alle unger i de kendte ynglepar blev mærket.
- Ganske som i foregående år havde observationerne af DOFs Caretakere ved ynglepladserne ret præcist kunnet fastslå klækningstidspunktet, hvorved det optimale tidspunkt for det fysiske redebesøg og ringmærkning kunne bestemmes. Hermed var den lille, potentielle risiko for at forstyrre for store unger elimineret. I kommende år er denne rolle for Caretakerne fortsat uhyre betydningsfuld.
- De voksne falke reagerede som ventet: varsling under selve den fysiske indtrængen på deres redeområde, men efter at de forstyrrende personer havde trukket sig tilbage fandt de voksne fugle hurtigt ind i den normale yngleplejerutine.
- Det er af stor betydning for resultaterne af projektet, at Caretakerne grundigt tjekker alle falke for ringe (og aflæser dem) på ynglelokaliteterne, året rundt, især når ungerne forlader rederne og når fuglene vender tilbage om foråret. Aflæsningerne samles en gang årligt (oktober) af en koordinator og indsendes til Zoologiske Museum.
- Endvidere opfordres fuglekiggere landet over til at holde øje med mærkede falke. Det bør derfor overvejes at lave et indlæg om mærkningen i et af DOFs medlemsblade.
- Der blev fundet et enkelt efterladt, goldt æg, og fremover bør denne kilde til miljøprøver fortsat indsamles og gemmes i miljøprøvebank.

4. Oplysning og mediedækning

Mærkningen I 2012 var omgærdet af moderat formidlingsinteresse, og forløbet på Stevns blev formidlet i Sjællandske Nyheder:

<http://www.sn.dk/Paa-unikt-besoeg-hos-vandrefalkene/Stevns/artikel/202230>

Tillige optog TV2 Øst mærkningen, inkl. via kamera på hjelmen af klatreren til reden, <http://www.tv2east.dk/video/2012-05-25/dagens-nyheder-1930-25-maj-2012>

(ca. 11 min, inde i nyhedsindslaget).

Generelt gives en del dækning af både formål og det praktiske forløb på Naturstyrelsen hjemmeside med 'dagbog' fra falkenes liv 2012:

http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/Artsleksikon/Dyr/Fugle/Rovfugle/Vandrefalk/Vandrefalk_dagbog_2012.htm

Mærkningerne på Bornholm omtales på DOF-Bornholms hjemmeside: <http://www.dof-bornholm.dk/aktiviteter/fremgangsrigt-ar-for-vandrefalkene-pa-bornholm/>

5. Tak

Zoologisk Museum og deres ringmærkningshold takker for støtte og godt samarbejde med:

- Naturstyrelsens repræsentanter – både centralt og i de berørte skovdistrikter
- DOFs caretakere og observatører: Niels Peter Andreasen, Helle Juul Hansen, Lars Adler Krogh, Torben Kure og Christian Lau
- Geocenter Møns Klint
- Stevns Naturcenter
- samt en række enkeltpersoner – ingen nævnt, ingen glemt – som bidrog med råd eller en praktisk hånd før, under og efter lokalitetsbesøgene.

Annex I. Artscaretaker-rapport 2012

YNGLESÆSON FOR VANDREFALK 2012

af Nils Peter Andreasen

Hanfalken HK fra 2009 i nyt par på Møns Klint.

Status Danmark 2012:

12 stedfaste par gennem hele ynglesæsonen, 5 par med udføjne unger, 10 unger ringmærket.

Farvering 2012 venstre fod: stor lilla med hvide tegn.

Møn:

MK 1, 1 par, 3 juv, ringmærket, 2 hun, 1 han?
MK 2, 1 par, ingen æg eller unger.
MK 3, 1 par, 2 juv, ringmærket, 1 han + 1 han?
MK 4, 1 par, 1 juv, ikke ringmærket, 1 han.
Møn, kystskrænt, HK, 1 par, ingen æg eller unger.
Mønbroen MB, 1 par, kasse, ingen æg eller unger.

Stevns

SK 1, 1 par, 2 juv, ringmærket, 2 han.

Bornholm:

BH 1, 1 par, 4 juv, ringmærket, 2 hun, 2 han.
BH 2, 1 par, 1 juv, ringmærket, 1 han.
BH 3, 1 par, ingen æg eller unger.

København:

Radisson Hotel RH, 1 par, kasse, yngleadfærd, ingen æg eller unger.

Kolding:

Skærbækværket SV, 1 par, kasse, yngleadfærd, ingen æg eller unger.

MØNS KLINT

MK 1:

Falkeparret er begge uden ringe på fødderne, men i dragten svarer de til hanfalken fra de forrige sæsoner, og hunfalken fra 1. kuld i 2011. Rugeperioden startede omkring 27. marts. Der blev jævnlige observationer af andre han- og hunfalke i området, men rugeforløbet gik planmæssigt med klækning omkring 1. maj, og ringmærkning af 3 unger 24. maj, 2 hun og 1 han?, farvering lilla med hvide tegn. Udflyvningen skete omkring 16. juni.

MK 2:

Hanfalken er født 2009 på Møns Klint, sort farvering med hvidt HK. Hunfalken er uringet, men svarer i dragttegning til hunfalken fra 2. kuld 2011. Parret holdt i april til på Store Stejlebjerg med parring og fødeoverlevering, men skiftede senere til Gråryg, dog uden tegn på æglægning og unger. Falkeparret var mindre fast på lokaliteten i slutningen af maj og ind i juni.

MK 3:

Falkeparret blev opdaget kraftigt varslende i april på en uventet lokalitet, og redehulen blev kort tid efter lokaliseret på en privat grund. For at undgå forstyrrelse foretog jeg kun få observationer, til æggene var klækket. 2 unger blev ringmærket 5. juni. Udflyvningen skete omkring den 21. juni. Ingen ringe på de voksne observeret.

MK 4:

30. juni blev endnu et ynglepar lokaliseret ved Slotsgavlene nord for Jydelejet. En stor hunfalk med en markant lang skægstribe plukkede bytte og fløj senere hen og fodrede en ung udfløjen falk med en voksen hanfalk siddende i nærheden. Hunfalken blev senere observeret med den unge falk. Hanfalken har en dragt med en ret skarp afgrænset "hagesmæk" til brystets stribning. Ingen ringe observeret hos de voksne.

Møn, lokalitet HK:

I juli kom oplysning om observationer af varslende falkepar i maj-juni på anden lokalitet på Møn. Falkene blev fortsat observeret i juli, men uden tegn på æg eller unger.

Møn, lokalitet MB, Mønbroen:

Et falkepar holdt til på broen i starten af ynglesæsonen, men kassen var spærret på grund af planlagt broarbejde. Den blev dog åbnet senere på foråret, men trods falkeparrets territoriehævdelse og bytteaflevering sås ingen æglægning eller unger.

Stevns Klint, lokalitet SK, Mandehoved:

Yngleparret lagde sig i slutningen af marts, æggene klækkede i slutningen af april, og ringmærkning af 2 unger blev foretaget 24. maj, og et goldt æg lå på hylden. Udflyvning omkring 10. juni.

Bornholm:**BH 1, Slotslyngen, Mulekleven:**

Tilsyneladende parret fra sidste sæson lagde sig omkring 1. april, og kullet på 4 unger blev ringmærket 25. maj.

BH 2, Vang stenbrud:

Et nyt par lagde sig 25.-27. marts og fik 1 unge, der blev ringmærket 25. maj.

BH 3, Stubbeløkken:

Et nyt par i stenbrud uden for Rønne parrede sig og hævdede territorium i begyndelsen af april og holdt fast til på lokaliteten gennem foråret, men uden tegn på æg eller unger.

København:

Radisson Hotel, RH:

Et falkepar blev set i parring og med bytteoverlevering, men kun en enkelt gang ved kassen, da der antagelig er for meget forstyrrelse på tagetagen af hotellet.

Kolding:

Skærbækværket, SV:

Et falkepar blev observeret i parring, fødeoverlevering og ophold i længere perioder i kassen, men ingen tegn denne sæson på æg eller unger.

Andre observationer af Vandrefalk i ynglesæsonen:

København:

Valby Gasværk, 1 par, som efter oplysninger bevidst blev jaget bort.

Assens:

1 par fast i havneområdet til ind i april, kasse opsat.

Limfjorden:

Antagelig et til flere par på kystskrænter eller bygningsanlæg langs fjorden. Adult med 3 juv. observeret i juli-august 2009. Vandrefalke i nærheden af egnet ynglelokalitet med ekskrementer observeret 2012.

Vadehavet:

Igen i år oplysninger om vandrefalke med tegn på parringsflugt og territoriehævdelse, men ingen sikre fund.

Øvrige Danmark:

Mange observationer af enlige falke hele ynglesæsonen.

17. september 2012

Niels Peter Andreasen
Ulvshalevej 333 A
4780 Stege